

εις Lago Pesole συνέντευξιν τοῦ Καρόλου καὶ τῆς 'Ελένης, καὶ ἀπευθύ-
νεται παρὰ τοῦ Καρόλου πρὸς τὸν 'Ερρίκον πληροφορούμενον τὰς ἐνερ-
γείας τοῦ πρώτου διπραγματευομένου τὸν γάμον τῶν ἱμφάντων μετὰ τῆς
«κόρης τοῦ Μιχαλίτου». Καὶ δὲν γίνεται μὲν περὶ τῆς τελευταίας ταύτης
ῤητὸς λόγος, ἐκ τῶν ἄλλων ὅμως ἐπιστολῶν συμπεραίνει τις διὰ περὶ αὐτῆς
καὶ ἐνταῦθα πρόκειται. Ὁ Κάρολος γνωρίζει εἰς τὸν 'Ερρίκον, ὅτι ἐν τῷ
συμφέροντι τούτου, εἰ καὶ εἶχεν ἐκ μέρους αὐτοῦ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἐνερ-
γείας ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσι τοῦ συνοικεσίου, ἐν τούτοις εἰς οὐδὲν διά-
βημα προβαίνει πρὶν ἢ συσκεφθῆ μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ 'Ερρίκου
καὶ τινῶν ἐκλεκτῶν συμβούλων καὶ πρὶν ἢ βεβαιωθῆ ὅτι τοιαύτη τις εἶναι
καὶ ἡ θέλησις τοῦ ἱμφάντου. «*Εξ ὧων ἀνέφερον*, ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ ἐπι-
στολῇ, ἧς παραθέτομεν αὐτὸ τὸ κείμενον ἐν μεταφράσει ἐκ κακοζήλου
«λατινικῆς, ὁ Κάρολος, *ἐξ ὧων ἀνέφερον ὁ μοναχὸς Γουλιέλμος*, ἐκ τοῦ
«τίγματος τῶν 'Ελασσόνων 'Αδελφῶν, ὁ ὁποῖος πιστῶς καὶ μετὰ συνέσεως,
«ὡς ἀνὴρ προνοητικὸς καὶ ἐχέμυθος ἐξέβηκεν ἡμῖν τὴν ὑμετέραν ἐπὶ τοῦ
«προκειμένου θέλησιν, ἐπληροφορήθημεν καλύτερον τὰ κατ' αὐτήν. *Εἰ δὲ*
«καὶ πεποιθᾶμεν διὰ ἡ κυρία ἐκείνη ἀρκούντως συναίνεῖ εἰς τὰς ὑμετέρας
«εὐχάς, δὲν θεωροῦμεν ἐν τούτοις προσῆκον εἰς τοὺς σκοποὺς καὶ εἰς τὸ
«ἄξιωμα ἡμῶν νὰ συντελέσωμεν τοιαύτης φύσεως πραγματείαν ἄνευ τῆς
«συναίνεσεως τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀρμοζουσῶν προῦποθέσεων (Et licet cre-
«damus illam dominam satis in hoc acquiescere votis nostris,
«tamen huius modi complere negotium sine patris assensu et
«decentibus, hinc indefirmatis, utilitati et honori nostris non cre-
«dimus expedire) *ἐνθεν καὶ ἐκεῖθεν καθορισθισῶν*. Ἡμεῖς λοιπὸν τὸ
«Ἐμέτερον ἄξιωμα καὶ τὸν Ἐμέτερον σκοπὸν πάσῃ περιβάλλοντες ἀγάπῃ,
«ἄτε γινώσκοντες ἡμᾶς ζηλωτὴν τῆς ἐξυψώσεως τῆς Ἡμετέρας κορυφῆς,
«τῇ συμβουλῇ τοῦ φιλάτου συγγενοῦς Ἡμῶν Βαλδουίνου, ἐπιφανοῦς αὐ-
«τοκράτορος τῆς Κων/πόλεως καὶ τινῶν τῶν Ἡμετέρων συμβούλων, οἱ
«ὁποῖοι διὰ μοναδικῆς ἀγάπης περιβάλλουσιν ὑμᾶς, *προτιθέμεθα τὰ ἀρ-
«χίσωμεν διαπραγματευόμενοι μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς προμνησθείσης κυρίας*
«*ἄδρους, οἱ ὁποῖοι καὶ εἰς ὑμᾶς νὰ εἶναι ἀρμόζοντες καὶ οὗς καὶ Ἡμεῖς καὶ*
«*οἱ ἄλλοι Ἡμῶν φίλοι νὰ πρόπη νὰ ἀποδεχθῶμεν*. Οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ οἱ
«*κεῖοι ὑμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπανακάμπτουσιν ἴν' ἀναφέρωσιν εἰς ὑμᾶς περὶ τῆς*
«*προσρηθείσης Ἡμετέρας θελήσεως, θ' ἀναφέρωσιν ὑμῖν προφορικῶς*
«*καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα ἀφορῶσι τὰς ῤηθείας διαπραγματεύσεις*. Ὁ μοναχὸς
«*Γουλιέλμος παρέμεινε παρ' ἡμῖν, ἵνα εὐθὺς ὡς ἠθέλομεν βεβαιωθῆ ὡς*
«*πρὸς τὰς προτάσεις δυνηθῶμεν διὰ τῶν αὐτῶν ἅμα μεθ' ἡμετέρων πρέ-*
«*σβεων ἀσφαλέστερον ν' ἀπαντήσωμεν ὑμῖν ἐν σχέσει πρὸς τὰς προτάσεις*.

»Οἱ προρρηθέντες δὲ Νικόλαος καὶ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ¹ γινώσκουσι καὶ
 »δυνήσονται νὰ ἀναφέρωσιν ὑμῖν ὅτι τοῦ ἔργου τούτου ἐπιμελούμεθα
 »καλῆ τῇ πίστει καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ὑμετέρου προσώπου καὶ ἐπαύξησιν
 »τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν, ἅπερ δύνανται νὰ ἐπιδιωχθῶσι παρ' ὑμῶν εἰρη-
 »νικῶς δι' αὐτοῦ».

Εἰ καὶ τὸ ὄψος τῆς ἐπιστολῆς εἶναι ἐκτάκτως ἐπιφυλακτικόν, πολλὰ δὲ
 σημεῖα σπουδῆς ἔχει ἀνατεθῆ εἰς τοὺς πρέσβεις νὰ ἐκθέσωσι προφορικῶς
 εἰς τὸν Ἑρρίκον, ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις ἀρκετὰ σημεῖα, τὰ ὅποια ὀδηγοῦ-
 σιν ἡμᾶς καὶ ἀντιληφθῶμεν τὸ ζήτημα ἐν τῇ ὁλότητι αὐτοῦ. Προτάσεις
 γάμου διεβιβάσθησαν ἐκ μέρους τοῦ Ἑρρίκου διὰ τοῦ Καρόλου πρὸς κυ-
 ρίαν, ἣ ὅποια ἀπεδέχθη, κατὰ τὸν Κάρολον, ἀρχούτως ταύτας, ὅπερ ση-
 μαίνει ὅτι ἡ ἐν λόγῳ κυρία δὲν ἔδωκε ῥητὴν καταφατικὴν ἀπάντησιν, ἀλλ'
 ὑπὸ ὄρους. Ὅτι ὅμως τόσον ὁ Κάρολος, ὅσον καὶ ὁ «ἐπιφανὴς αὐτοκράτωρ
 τῆς Κων/πόλεως» Βαλδουῖνος θεωροῦσι προκειμένου περὶ τοῦ μελετωμένου
 συνοικεσίου ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρον, δὲν εἶναι ἡ συναίνεσις τῆς κυρίας,
 ἀλλ' ἡ συναίνεσις τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ δὴ ἡ συγκατάθεσις αὐτοῦ ν' ἀπο-
 δεχθῆ ὄρους, οἱ ὅποιοι θὰ συμφέρωσιν εἰς τὸν Ἑρρίκον καὶ τοὺς ὁποίους
 θὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὸν Κάρολον καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ νὰ δεχθῶσι. Δυστυ-
 χῶς οἱ ὄροι, οὓς ὁ Κάρολος, συμβουλευθεὶς τὸν Βαλδουῖνον καὶ τινὰς συμ-
 βούλους αὐτοῦ, φίλους, ὡς λέγει, τοῦ Ἑρρίκου, ἐπρόκειτο νὰ ὑποβάλλῃ εἰς
 τὸν πατέρα τῆς νύμφης, δὲν περιέχονται ἐν τῇ ἐπιστολῇ· θ' ἀνηγγέλλοντο
 εἰς τὸν ἱμφάντην προφορικῶς, πρὸς ἀποφυγὴν, φρονοῦμεν, παντὸς κινδύνου
 δυναμένου νὰ προκύψῃ ἐξ ἀπωλείας ἢ κλοπῆς τῆς ἐπιστολῆς. Βέβαιον εἶ-
 ναι σήμερον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑποβλεπόμενος
 Παλαιολόγος εἰργάζετο ἐν τῇ Δύσει, ἐξ ἧς ὁ κίνδυνος ἠπείλει πάντοτε τὴν
 αὐτοκρατορίαν του, δραστηριώτατα· μαρτύριον δὲ αἱ τε ἐπανειλημμένα μα-
 ταιώσεις ἐκστρατείας τοῦ Καρόλου εἰς τὴν Ἀνατολὴν λόγῳ τῶν πρὸς τὸν
 Μιχαὴλ ἐκάστοτε μεταστροφῶν τοῦ πάπα καὶ τῶν περὶ τὸν πάπαν, ἔτι δὲ
 καὶ αὐτὸ τὸ καίριον κατὰ τοῦ Καρόλου πλήγμα, ὁ Σικελικὸς Ἑσπερινός,
 ἔργον ἐν πολλοῖς τῆς βυζαντινῆς διπλωματίας καὶ τοῦ ἀργυρίου τῶν ἐν
 Βυζαντίῳ. Τοῦ Παλαιολόγου λοιπὸν τούτου φοβούμενοι οἱ Κάρολος καὶ
 Ἑρρίκος τοὺς πλουσίως ἀμειβομένους κατασκόπους ἐλάμβανον πάντα τὰ
 προφυλακτικὰ μέτρα, ὥστε οὐδὲ ὑπόνοια περὶ τοῦ μελετωμένου συνοικε-
 σίου καὶ τοῦ ἐκ τούτου μέλλοντος νὰ προκύψῃ φοβεροῦ κατὰ τοῦ Βυζαν-
 τίου συνασπισμοῦ περιέλθῃ εἰς τὰ ὦτα τοῦ ἔχθρου.

Τὰ πράγματα παρουσιάζονται ὀλιγώτερον μυστηριώδη καὶ κεκαλυμμένα

¹) Τὸ κείμενον ἔχει ἀπλῶς homo dei εἰκάζομεν ὅτι διέφυγε τῆς γραφίδος ἢ ἀπε-
 σβέσθη ἐν ἀρχικὸν Τ., δηλωτικὸν τοῦ ἑτέρου τῶν πρέσβεων Thaddaeus.

ἐν ἐπιστολαῖς ἀπευθυνομέναις παρὰ τοῦ Κλήμεντος Δ' πρὸς τὸν Κάρολον καὶ πρὸς τὸν Ἑρρῖκον καὶ ἐν αἷς γίνεται πλεόν λόγος ῥητὸς περὶ τοῦ γάμου «τῆς κόρης τοῦ Μιχαλίτη», ἦτοι τοῦ δεσπότη τοῦ Ἡπείρου. Ὁ del Giudice διερωτῶμενος κατ' ἀρχάς¹, ὅτι τὸ πρῶτον ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, περὶ τίνος κόρης τοῦ Μιχαὴλ πρόκειται καὶ διστάζων ν' ἀποδεχθῆ ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις ἀφρώρων αὐτὴν τὴν χήραν τοῦ Μαρφρέδου, ἐν μεταγενεστέραις πραγματείαις θεωρεῖ τὸ πρῶγμα βέβαιον. Ἐν τούτοις ὁ Φερδινάνδος Gregorovius² ἀμφιβάλλει ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς Ἑλένης, ἡ ὁποία οὔτε ὄνομασι ἀναφέρεται οὔτε ἄλλως πως θετικῶς ὑποδεικνύεται εἰμὴ διὰ τοῦ ἀορίστου «κόρη τοῦ εὐγενοῦς Μιχαλίτη». Καὶ ὁμῶς, φρονοῦμεν, οὐδεμία ἀμφιβολία εἶναι δυνατή. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ δεσπότης εἶχε θυγατέρας τὴν Ἄνναν, σύζυγον τοῦ Γουλιέλμου Β' τοῦ Βιλλεαρδουίνου, ἄλλην τινὰ σύζυγον, τοῦ Ἀλεξίου Ραούλ, καὶ τὴν δύσμοιρον Ἑλένην, χήραν ἤδη καὶ δεσμῶτιν. Ἦτο φυσικὸν νὰ ἐσκέφθη ὁ ἀτυχῆς πατὴρ νὰ ἔλθῃ ἐπίκουρος πρὸς τὸ τέκνον του. Ἡ ὑποψηφία ἔπειτα νύμφη, ὡς βλέπομεν, ἐν τῇ ἐπιστολῇ χαρακτηρίζεται ὡς *domina*, ὅπερ σημαίνει κυρίαν χήραν ἤδη, οὐχὶ δὲ καὶ νεάνιδα, ἣν ἐχαρακτήριζον διὰ τῆς *l. domicella*. Ἄλλ' ὅτι περὶ τῆς Ἑλένης πρόκειται δεικνύει καὶ τοῦτο. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλης τινὸς κόρης τοῦ Μιχαὴλ, χήρας καὶ αὐτῆς, πῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἢ ἐν τῇ διαπραγματεύσει τοῦ συνοικεσίου προνομιούχος θέσις τοῦ Καρόλου; Πῶς δὲ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ ἐν τῇ ἐπιστολῇ λεγόμενον, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ κυρία διεμήνυσεν εἰς τὸν Κάρολον τὴν κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴν τῶν προτάσεων, ἀπητεῖτο ὁμῶς καὶ ἡ συναίνεσις τοῦ πατρὸς τῆς; Δὲν συμπεραίνει τις ἀβιάστως ὅτι ὁ Κάρολος τὴν ἐν λόγῳ κυρίαν εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ ἠδύνατο νὰ διαβιβάσῃ πρὸς αὐτὴν προτάσεις ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ πατρὸς τῆς ἢ ἄλλου τινός; Τίς δ' ἄλλη ἦτο αὕτη ἢ Ἑλένη; Ἐὰν αὕτη δὲν ἀναφέρεται ὡς χήρα τοῦ Μαρφρέδου, τοῦτο δὲν εἶναι δυσεξήγητον· οὔτε ὁ Κάρολος οὔτε ὁ Ἅγιος Πατὴρ ἠδύνατο νὰ συνδέσωσι τὸ ὄνομα ἀσπόνδου ἐχθροῦ πρὸς σχέδια, τὰ ὁποῖα ὠνειροπόλουν καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐξυπηρετεῖ τὸ συνοικέσιον τῆς χήρας ἐκείνου. Ἀναφέροντες τὴν Ἑλένην ὡς «κόρη τοῦ εὐγενοῦς Μιχαλίτη» ἐξήγιζον οἶονεὶ αὐτὴν τοῦ προσφάτου παρελθόντος καὶ ἀπεκάθαιρον τοῦ κατ' αὐτοὺς συζυγικοῦ ἄγους. Καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μαρφρέδου ἦτο εἰς αὐτοὺς μισητὸν καὶ ἄξιον νὰ πέσῃ εἰς λήθην!

Ἰδῶμεν νῦν τὰς ἐπιστολάς τοῦ πάπα. Ἡ ἐκ τούτων πρὸς τὸν Κάρο-

¹) Codice diplomatico, I, σ. 193, σημ. 1.

²) Beilage zur Allgemeinen Zeitung, 24 Νοεμβρ. 1875 ἐξ.

λον ἀπὸ 5ης 'Ιανουαρίου 1267 ἐκ Βιτέρμπου ἀπευθυνομένη¹ ἐγράφη ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα δι' αὐτῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὁ πάπας παρακινήσῃ τὸν βασιλέα, ἵνα ἐπιταγῆναι τὰ κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ μελετωμένου συνοικεσίου. «Ὅπως ἀποτελεσματικῶς ἐνεργήσῃς, γράφει ὁ Κλήμης Δ', ἵνα συναφθῆ τὸ » συνοικέσιον μεταξὺ τοῦ προσφιλοῦς υἱοῦ, εὐγενοῦς ἀνδρός 'Ερρίκου, υἱοῦ » τοῦ ἐνδόξου μνήμης ἐπιφανοῦς βασιλέως τῆς Καστιλλίας Φερδινάνδου καὶ » τῆς θυγατρὸς τοῦ εὐγενοῦς ἀνδρός Μιχαλίτση (virī nobilis Micalicii) οὗ » πρὸ πολλοῦ καὶ δι' ἄλλην ἐπιστολὴν τὴν Σὴν Μεγαλειότητα παρεκινήσα- » μεν. Ἐπειδὴ ἀληθῶς τὸ τοιαύτης φύσεως συνοικέσιον, εἰ ἠθέλεε πραγμα- » τοποιηθῆ, τῷ προσφιλοτάτῳ ἐν Χριστῷ Ἰμειτέρῳ υἱῷ, αὐτοκράτορι Κων- » σταντινουπόλεως ἐπιφανεῖ καὶ τῷ διακεκριμένῳ υἱῷ, εὐγενεῖ ἀνδρὶ, υἱῷ ἐκεί- » ρου, τῆ Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ καὶ σύμπαντι τῷ Χριστιανικῷ κόσμῳ πιστεύο- » μεν ὅτι τὰ μάλιστα καρποφόρον ἀποβήσεται, τὴν Σὴν Γαληνότητα καὶ αὐ- » θις παρακαλοῦμεν καὶ προτρέπομεν, ὅπως ἐπιδείξῃ ἐν σχέσει πρὸς τὴν » τοῦ ἐν λόγῳ συνοικεσίου πραγματοποιήσιν πάσαις δυνάμεσιν ἰσχὺν καὶ » ἔργον τελεσφόρον»².

'Εκ τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι πλήρης συμφωνία εἶχεν ἐπέλθει, μεσολαβοῦντος πιθανώτατα τοῦ πάπα, μεταξὺ τοῦ Μιχαίλ, Καρόλου καὶ τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τοὺς ὄρους, ἄφ' οὗς τὸ συνοικέσιον θὰ συνετελεῖτο· ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ σύναψις τοῦ συνοικεσίου ἦτο ζήτημα ἐξαρτώμενον κυρίως, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ πάπα, ἐκ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς σιδηρᾶς θελήσεως τοῦ Καρόλου· τρίτον, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ὅτι ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ γάμου τοῦ 'Ερρίκου μετὰ τῆς κόρης τοῦ Μιχαλίτση, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Κλήμεντος, ὁ πάπας, ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ρωμοϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ Χριστιανοὶ πάντες θὰ εἶχον παμμέγιστα ὠφελήματα, διότι χάρις εἰς τὸν νέον κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἀγῶνα, ὃ ὁποῖος θὰ διεξήγετο, ἡ Ὁρθοδοξία τὴν φορὰν αὐτὴν θὰ ἐξηλείφετο καὶ οὕτως ὁ χριστιανικὸς κόσμος ὀριστικῶς πλέον θὰ συνηνοῦτο ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Ῥώμης. Ἐπὶ πλέον μανθάνομεν ὅτι ὁ φεγγὺς Βαλδουῖνος καὶ ὁ υἱὸς τούτου ἤλπιζον ὅτι χάρις εἰς τὸν ἐκ τοῦ συνοικεσίου μέλλοντα νὰ προκύψῃ κατὰ τοῦ Παλαιολόγου συνασπισμὸν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀνακτήσωσι τὸν βυζαντινὸν αὐτῶν θρόνον. Ἐπανειλημμένας ἐπιστολάς,

¹) Martène et Durand, *ἔνθ' ἀνωτ.*, τ. II, σ. 438. *epist.* 422.

²) Quia vero huius modi matrimonium, si consummatum fuerit, carissimo in Christo filio nostro, Imperatori Constantinopolitano illustri, et dilecto filio, viro nobili nato ejus, Ecclesiae Romanae ac toti populo christiano plurimum credimus fructuosum, Serenitatem tuam iterato rogamus et hortamur quatenus ad dicti consummationem matrimonii totis de viribus orem et operam efficeam.

ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς παρατεθείσης, ἀπέστειλεν ὁ πάπας πρὸς τὸν Κίρολον ἔξορκίζων αὐτὸν νὰ καταβάλλῃ πᾶν μέσον καὶ μεταχειρισθῇ πᾶσαν δύναμιν, ἵνα τὸ συνοικέσιον συναρθῇ.

'Αλλὰ καὶὰ τί λοιπὸν ἐξηριτάτο ἀπὸ τοῦ Καρόλου τὸ ζήτημα; 'Απλοῦστατα ἔχων αἰχμαλώτων τὴν 'Ελένην ἠδύνατο νὰ καταπέσει ταύτην πάσῃ δυνάμει (τοῖς θεοῖς ἠεὶ νικίβυς), ὡς ὁ πάπας ἐκ Βιτέρομπου παρήγγελλεν. Ἴδου τὸ ζήτημα. Ὅτι οὖν δὲν λεγεται εἶναι, ὅτι ἡ 'Ελένη δὲν κατελείπετο νὰ δεχθῆ. Καὶ ταῦτο διὰ πολλοὺς λόγους· πρῶτον διότι ἐσέβετο καὶ ἐλάτρευε τὴν μνήμην τοῦ ἀρίστου καὶ ἱπποτικῆς συζύγου, ὁποῖος ὁ «ὠραῖος καὶ ξανθός» Μαμφρέδος. Ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἡρώα βασιλέα ὁ 'Ερρίκος τῆς Καστιλλίας, ἄπιστος καὶ δούλιος, αἰωνίως ἀσταθῆς καὶ ἀνήσυχος, εἰς ἄκρον διεφθαρμένος καὶ καθόλου τλήρης ἐλαττωμάτων ἐνεποίει βδελυγμίαν εἰς τὴν σεμνὴν Ἑπειρώτιν. Ἢ σκέψαι ὅτι ἐμελλε νὰ συνοικήσῃ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐξυπηρετήσαι τοὺς Μωμεθανοὺς συνέλεξε χρῆμα, ἵνα τὸ διαθέσῃ ἐναντίον ἀγαθοῦ ἡγεμόνος, τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτῆς ὡς βεβίλωσις τῆς μνήμης ἐκείνου, τοῦ ὁποῖου τὰ ὁσῶ ἄταρα ἐσίποντο παρὰ τὸν ποταμὸν Verde. 'Αλλὰ καὶ ἂν ἐπὶ στιγμὴν αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Καρόλου, τὸ φῶσμα τῆς φοβερᾶς τύχης, ἡ ὁποία ἐπεφυλάσσετο, ὡς καὶ συνέβη εἰς αὐτήν, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, αἱ ἐκ τῆς Ἑπείρου πρατροπαὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν συγγενῶν ἔκαμνον τὴν 'Ελένην πρὸς στιγμὴν νὰ καμφθῇ, μήπως τὸ φοβερὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον χάρις εἰς τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς θὰ ἐπραγματοποιεῖτο κατὰ τῶν 'Ελληνικῶν χωρῶν καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἦτο εἰς ἐπί πλεον λόγος, ἵνα ἀποτρέψῃ τὴν 'Ελένην ἀπὸ πάσης εὐνοϊκῆς διὰ τὸν 'Ερρίκον ἀποφάσεως; Μὴ λησμονῶμεν ὅτι μήτηρ αὐτῆς, ἡφ' ἧς ἀνετράφη, ὑπῆρξεν ἡ εἴπερ τις καὶ ἄλλη ὀρθόδοξος Θεοδώρα ἡ 'Αγία, ὅτι ἀδελφὸς αὐτῆς ἐγένετο ὁ σφοδρῶς ἀνέκαθεν κατὰ τῶν Δυτικῶν ἀντιταχθεὶς δεσπότης Ἰωάννης καὶ ὅτι ἀκόμη αὐτὸς ὁ τῆς 'Ελένης σύζυγος Μαμφρέδος, λυσσώδης ἀντίπαλος τοῦ παπισμοῦ, διεκρίνετο, ὡς ὁ πατήρ, διὰ τὰ πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν συμπαθῆ αὐτοῦ αἰσθήματα. Εἰς τοὺς λόγους τούτους δύναται νὰ προστεθῇ καὶ ἄλλος σπουδαιότατος, ὑπαγορευόμενος δὲ παρ' ὑπάτου πολιτικῆς συμφέροντος εἰς τὸν Κάρολον· λόγοι στοιχειώδους ἀσφαλείας ἐπέβαλλον εἰς αὐτὸν ἐν περιπτώσει συνάψεως τοῦ συνοικεσίου ν' ἀπελευθερώσῃ μὲν τὴν 'Ελένην, νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁμως κρατῶν ἐν εἰρκτῇ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς, ὑπὲρ ὧν ἐλευθερουμένων πολλὰ ἦτο δυνατόν νὰ συντελέσῃ ἢ ἐν τῷ βασιλείῳ ἐπιζῶσα δημοτικότης τοῦ κινουμένου τὸν οἶκτον ὄλου τοῦ κόσμου πατρὸς. 'Αλλ' ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, ἐὰν ἡ 'Ελένη ἠθελεν ἀποδεχθῆ τὰς προτάσεις τοῦ 'Ερρίκου, θὰ ἐπραττε τοῦτο πρωτίστως, ὅπως σώσῃ τὰ τέκνα αὐτῆς. Τούτου μὴ τυγχάνουσα πρὸς τί νὰ συνάψῃ δεύτερον γάμον; Οἱ λόγοι οὗτοι καὶ δὴ ἡ βαθυτάτη λατρεία

ἦν ἔτρεφεν ἡ 'Ελένη πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος, ἔκαμνον αὐτὴν μὲν νὰ προφασίζηται καὶ νὰ ἀρνῆται, τὸν δὲ Κάρολον ν' ἀποβόλλῃ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὰς μεγάλας ἐλπίδας, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς συλλάβει.

Ὁ 'Ερρίκος, εἰ καὶ, ὡς εἰκάζομεν, αἱ ἀληθεῖς διαθέσεις τῆς 'Ελένης τῷ ἀπεκρύνοντο ὡς καὶ αἱ περὶ ἀπελευθερώσεως τῶν υἱῶν αὐτῆς ἀξιόσεις, ὡς προέβαλλεν, κατενόει ἐν τούτοις ὅτι δὲν θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ὁ γάμος. Εἴτε ἀντιληφθεὶς τὰ πρὸς αὐτὸν οὐχὶ φιλικὰ αἰσθήματα τῆς χήρας τοῦ Μαμφρέδου, εἴτε πιστεύων ὅτι ὁ Κάρολος δὲν ἤθελε νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν 'Ελένην ἐπὶ τῷ τέλει νὰ σφετερισθῇ ὁ ἴδιος τὴν προῖκα αὐτῆς, ὡς καὶ νεώτερος ἱστορικὸς παραδέχεται¹⁾, εἶχεν ἐνωρὶς ἀπελπισθῇ περὶ τοῦ συνοικεσίου τούτου καὶ εἰς ἀντιστάθμισμα ἐζήτηε παρὰ τοῦ πάπα τὸ βασίλειον τῆς Σαρδινίας. Ὁ Κλήμης Δ', ὁ ὁποῖος εἶχε λόγους, ἵνα μὴ ἡ Σαρδινία ὑπόκηται εἰς τὸν 'Ερρίκον, (ἦσαν δ' οἱ λόγοι οὗτοι ὅτι ὁ ποντίφηξ ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν πολεμικὸν καὶ πλούσιον πρίγκιπα εἰς ἀγῶνας ὑπὲρ τοῦ Λατινισμοῦ ἐν 'Ανατολῇ, περιοριζομένης οὕτω καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ἀυξήσεως τοῦ Καρόλου Α') ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς αὐτῆς καὶ ἡ πρὸς τὸν Κάρολον χρονολογίας προσπαθεῖ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἱμφάντην ἀπὸ τῶν περὶ Σαρδινίας σχεδίων, δυσκόλων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν λόγων ἀντιδράσεων τῶν Πισατῶν καὶ ἄλλων, ὑποδεικνύει δ' εἰς αὐτὸν ὅτι ἰδιαίτατα συνέφερεν εἰς πάντας τὸ μετὰ τῆς 'Ελένης συνοικέσιον, ὅπερ ἐν τέλει διαφαίνεται ὡς μόνη πιθανὴ διὰ τὸν 'Ερρίκον ἀνταμοιβή. 'Αλλ' αἱ περὶ τὴν σύναψιν τούτου στρεφόμεναι διαπραγματεύσεις οὐδὲν ἀπέφερον ἀποτέλεσμα, ὁ δὲ Καστιλιανὸς ὑπολαμβάνων ἑαυτὸν θῦμα τοῦ τε Καρόλου καὶ τοῦ πάπα ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ νὰ ἐκδικηθῇ, ἐστράφη μετ' οὐ πολὺ κατ' ἀμφοτέρων. 'Αλλ' ἴδωμεν πρότερον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ πάπα ἔχουσαν οὕτω: «'Αποβλέποντες τὸ μὲν εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς Σου, τὸ δὲ εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἐκείνην, ἦν πρὸς

¹⁾ Ὁ εἶ περ τις καὶ ἄλλος περὶ τὸ θέμα τοῦτο ἀσχοληθεὶς del Gindice, Codice Diplomatico. σ. 30, σημ. 1. Archivio storico per le prov. napolit. τ. IV (1879) σ. 84—85 κ. ἄ φρονεῖ ὅτι τὸ συνοικέσιον ἀπέτυχε μόνον καὶ μόνον διότι ὁ Κάρολος ἐθεώρησε καλύτερον νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὰς προικῶας χώρας τῆς 'Ελένης (βλ. Cod. diplom. I, 278, 298 κ. ἄ.) ἢ νὰ δώσῃ ταύτας εἰς τὸν 'Ερρίκον. Εἶναι περίεργον ἀληθῶς ὅτι ὁ del Gindice δὲν ἐξετάζει διόλου ἐὰν ἡ 'Ελένη συγκατετίθετο εἰς τὸν μετὰ τοῦ 'Ερρίκου γάμον, οὔτε ἐὰν ὑπῆρχον ὄροι, ὑφ' οἷς ἦτο πιθανὸν νὰ συγκατατεθῇ Παραδέχεται τρόπον τινὰ ὅτι ἤρκει ὁ Κάρολος νὰ ἤθελε καὶ ἡδύνατο νὰ διαθέσῃ τὴν χεῖρα τῆς 'Ελένης. Ἐπειτα τί ἦσαν αἱ προικῶαι χώραι τῆς 'Ελένης, διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὁποίων, καὶ πρὸ ἄλλ' ἰδίως μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν παραχώρησιν τούτων παρὰ τοῦ Βαλδουίνου, κατέβαλεν οὐκ ὀλίγας θυσίας, ἀπέναντι τῶν μεγίστων ὀφελημάτων, ἅπερ ἀνέμενον ἐν ἡ περιπτώσει, χάρις εἰς τὸ συνοικέσιον ἐπιτυχάνετο ὁ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πάπα συνασπισμός;

²⁾ Οὕτω διδάσκει ὁ del Gindice, Archiv. stor. IV (1879) σ. 83, 87

» τὴν Ρωμαϊκὴν ἔχεις Ἐκκλησίαν, τὴν προαγωγὴν τοῦ Σοῦ ἀξιώματος ἀπερ-
 » γαζόμεθα πάση δυνατῇ σπουδῇ . . . "Ὅθεν τῷ προσφιλεστάτῳ Ἡμετέρῳ
 » ἐν Χριστῷ υἱῷ, Καρόλῳ τῷ βασιλεῖ, ἐγράψαμεν, τοῦτον ἐπιμονώτερον
 » παρακινουῦντες, ἵνα πρὸς συναψιν τοῦ μεταξὺ Σοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ
 » εὐγενοῦς ἀνδρὸς Μιχαλίτση συνοικεσίου ἐργασθῇ τελεσφόρως. "Ὅπερ, ἐὰν
 » ἤθελε συμβῆ νὰ συναφθῇ, οὐ μόνον Σοί, ἀλλὰ καὶ τοῖς προσφιλεστάτοις
 » ἐν Χριστῷ Ἡμετέροις υἱοῖς, τῷ ἐπιφανεῖ αυτοκράτορι τῆς Κων/πόλεως καὶ
 » τῷ τοῦτον υἱῷ, ἡδύνατο νὰ ἀποφέρῃ καρπούς, ἔτι δὲ καὶ Ἡμῖν καὶ παντὶ
 » τῷ Χριστιανικῷ λαῷ»¹.

Μετὰ τοῦ Ἑρρίκου ἤρχισε νὰ ἀπελπίζηται καὶ ὁ Βαλδουῖνος. Εἶδομεν ἤδη, πόσον ἐνεργὸν μέρος ἔλαβεν ὁ φηγάς αυτοκράτωρ εἰς τὰς διαπραγμα-
 τεύσεις τοῦ συνοικεσίου, περὶ οὗ ὁ λόγος. Ἰδιαιτέρως ἐσημειώσαμεν ὅτι
 ἦτο ἀμέσως ἐνδιαφερόμενος εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὄρων εὐνοϊκῶν δι' αὐτὸν
 καὶ τὸν Κάρολον ἐκ μέρους τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου, ὄρων ἐκ τῆς ἀπο-
 δοχῆς τῶν ὁποίων ἐξηρητήθη ἡ συναψις τοῦ συνοικεσίου, καὶ οὗς, ἂν κρί-
 νωμεν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κλήμεντος πρὸς Ἑρρίκον καὶ Κάρολον, ὁ Μι-
 χαήλ εἶχεν ἀποδεχθῆ, διότι ὁ πάπας θεωρεῖ τὸ συνοικέσιον ὡς ἐξαρτώμενον
 πλέον ἀπὸ τῆς θελήσεως καὶ δραστηριότητος τοῦ Καρόλου. Τὰ μέγιστα
 ὠφελήματα, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν πάπαν, ἐπρόκειτο νὰ ἀποφέρῃ τὸ συνοι-
 κέσιον τοῦτο εἰς τὸν Βαλδουῖνον καὶ τὸν υἱόν του, ἤθελον προκύψει ἐκ
 τοῦ ὅτι δυνάμενοι νὰ στραφῶσι κατὰ τοῦ Παλαιολόγου μὲ τὸν στρατὸν
 τοῦ Καρόλου καὶ ἄλλων ἴσως ἡγεμόνων, μεθ' ὧν θὰ συνέπραττε καὶ ὁ
 Ἑρρίκος, πολεμιστὴς δεινὸς καὶ ἐξ ἄλλου χρηματοδότης τῆς ἐκστρατείας,
 ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ Ἁγίου Πατρὸς καὶ μὲ τὴν συμμαχίαν τοῦ δεσπότη
 τῆς Ἡπείρου, εἶχον πλείστας ἐλπίδας νὰ καταλύσωσι τὴν ἀνασυσταθεῖσαν
 Ἑλληνικὴν Ἀυτοκρατορίαν ἰδρύοντες ἀντ' αὐτῆς νέαν λατινικὴν. Τὸ μέγα
 ὄμως τοῦτο σχέδιον λόγῳ τῆς μὴ συνάψεως τοῦ συνοικεσίου ἐφαίνετο ὅτι
 εἶχεν ὀριστικῶς ναυαγήσει, ὁ δὲ Βαλδουῖνος, ὁ ὁποῖος εὗρίσκετο ἤδη εἰς
 τὸ ἑβδομον ἔτος, ἀπ' οὗ ὑπεχρεώθη νὰ καταλίπῃ τὸν Βόσπορον, ἠναγκά-
 σθη νὰ συνεργασθῇ πρὸς ἐπάνοδον μόνον μετὰ τοῦ Καρόλου, μεθ' οὗ
 συνῆψε κατὰ τὴν 27^{ην} Μαΐου τοῦ 1267 τὴν συνθήκην τοῦ Βιτέρμπου².

¹) Martène et Durand, ἐνθ' ἄνωτ. II, σ. 438.

²) Βλ. τὸ κείμενον τῆς συνθήκης παρὰ Du Cange, Histoire des Empereurs κλ. I, 458. Davanzati, ἐνθ' ἄνωτ. monum. σ. 18. Buchon, Nouv. Rech. histor. I, 202 ἐξ. κ. ἄ. del Gindice, Codice diplom. II, σ. 30 ἐξ. Ἐν παρόδῳ σημειοῦμεν ὅτι καὶ εἰς τὸ κείμενον τοῦτο, ὡς καὶ εἰς ἄλλα φραγκικὰ κείμενα, τὸ ἐπώνυμον Παλαιολόγος φέρεται *Palilogus*. Εἶναι ἀρὰ γε τοῦτο, ὡς τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα Μιχαήλ καὶ Μιχαλίτση, μαρτύριον τῆς ἐν τῇ λαλουμένῃ μορφῆς τῆς λέξεως; Προσφέρεται δηλ. αὕτη Παλιολόγος; Τὸ πιστεύομεν. Τί δὲ θὰ ἐσήμαινε τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἀρχικῶς; Τὰ εἰς -λόγος δύνανται νὰ διαιρεθῶσι παρ' ἡμῖν εἰς δύο τάξεις: εἰς τὰ ἔχοντα

Δύο μῆνας πρότερον ὡς ἐμφάνεται ἐν διπλώματι τῶν Ἀνδεγαυικῶν Ἀρχαίων τῆς Νεαπόλεως¹ ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου 1267 ἀναφερομένου εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἀναμενομένου ἱμφάντου τῆς Καστιλλίας, ὁ Ἐρρίκος ἦλθεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Καρόλου, ἵνα, νομίζομεν, ἀντιληφθῆ ὁ ἴδιος εἰς ποῶν σημείων εὐρίσκοντο αἱ διαπραγματεύσεις καὶ τί ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Καρόλου. Ἐκ τῆς ἐπιτοπίου, οὕτως εἰπεῖν, ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων ὁ Καστιλλιανός, εἴτε διότι ἢ Ἐλένη δὲν εἶχεν ἀκόμη κατηγορηματικῶς ἀπορρίψει τὴν πρότασιν, εἴτε διότι, καίτοι αὕτη εἶχεν ἀρνηθῆ ὀριστικῶς, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἀπηλευθερύντο συγχρόνως καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῆς, ἐν τούτοις ὁ Κάρολος ἀποκρύπτων ἐπιτηδεύσας τὴν πραγματικὴν κατάστασιν ἐξηπάτα τὸν τε Βαλδουῖνον καὶ τὸν Ἐρρίκον, ὁ τελευταῖος οὗτος ἀτεκόμισεν ἐλπίδας περὶ πραγματοποιήσεως τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Καρόλου. Μόνον τὸν πάπαν, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς κατωτέρω ἐν μεταφράσει παρατιθεμένης ἐπιστολῆς τούτου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας, εἶχε καταστήσει ἐνήμερον ὁ Κάρολος τῆς πραγματικῆς καταστάσεως, διὸ καὶ ἐπεχείρησεν οὗτος νὰ καταπέσῃ τὸν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ εὐρισκόμενον Ἐρρίκον νὰ συνάψῃ γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, ὁ ὁποῖος εἶχε παρακαλέσει τὸν πάπαν νὰ συντελέσῃ εἰς τοῦτο. Ἡ ἐπιστολὴ ἀπὸ 15 Μαΐου 1267, ἀναγράφει πλὴν ἄλ-

ὡς πρῶτον συνθετικὸν οὐσιαστικὸν καὶ ἐν τῷ συνόλω χαρακτῆρα μᾶλλον οὐσιαστικοῦ, ὡς *γυρολόγος*, *καρρολόγος*, *πλακολόγος* (Παξοί), *κουλλολόγος*, *τρατιολόγος*, *ψαρολόγος* (Παξοί κ. ἄ. σημαίνοντα τὸν ἀσχολούμενον οἶονεὶ ἐπαγγελματικῶς περὶ τι, π.χ. μετὰ τὴν ἀλιεῖαν (*ψαρικὴν*), *μετὰ τίς τράιτες* (ἀλιευτικὰς σαγήνας καὶ τὰ φέροντα ταύτας ἀλιευτικὰ πλοίαρια), *μετὰ τίς πλάκες* (μετὰ τὴν ἐξόρυξιν καὶ κατεργασίαν πλακῶν ἐν τοῖς λατομείοις), *μετὰ τὰ κάρρα* (κατασκευὴν, ἐπιδιόρθωσιν ἢ ἐπαγγελματικὴν χρῆσιν φορητῶν ἀμαξῶν) κτ. Ἠβ. καὶ *προζυμολόγος* (προζυμολόγος, Παξοί) = μικρὸν δοχεῖον, χρησιμεῖον ἀποκλειστικῶς πρὸς τοποθέτησιν ἐν αὐτῷ ζύμης διὰ μελλοντικὴν χρῆσιν. Τὰ σύνθετα ταῦτα φαίνονται μεσαιωνικῆς, πάντως οὐχὶ ἀρχαίας προελεύσεως. Ἡ ἄλλη τάξις τῶν εἰς -λόγος περιλαμβάνει πάντα, ὅσα ἔχουσι πρῶτον συνθετικὸν ἐπίθετον καὶ χαρακτῆρα μᾶλλον ἐπιθετικὸν ἐν τῷ συνόλω· ταῦτα ἔχουσι προέλευσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀρχαίαν, ὡς *κακολόγος*, *κολόγος*, *ψευδολόγος* κτ. Ταῦτα ὅμως, ὡς καὶ τὰ μετ' οὐσιαστικῶν ἐν τῇ καθαρευούσῃ σχηματιζόμενα καὶ τὸν ἐπαγγελματικῶς ἀσχολούμενον εἰς τι δηλοῦντα, ὡς τὰ *κοινωνιολόγος*, *γλωσσολόγος*, *πολιτεσιολόγος*, *ψυχολόγος*, *γραφολόγος* κτ. ὡς καὶ τὸ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς *θεολόγος* καὶ τινὰ ἄλλα, δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰς λέξεις τῆς κοινῆς τῆς γλώσσης μορφῆς, τοῦλάχιστον σήμερον. Συνέβαιεν ἄλλως κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα; Οὐδὲν μᾶς πείθει περὶ τούτου. Ὅπως δὲποτε, τὸ *παλαιολόγος*, ἐὰν μὲν θεωρηθῆ ἀνήκον εἰς τὴν δευτέραν τάξιν, σημαίνει τὸν *παλαιὰ λέγοντα*, τὸν διηγούμενον γεγονότα τοῦ παρελθόντος, οἶονεὶ τὸν μελετητὴν τῆς ἱστορίας. Ἐὰν δὲ τὸ *παλαιὰ*, *παλιὰ* θεωρηθῆ οἶονεὶ ὡς οὐσιαστικοποιηθὲν ἐπίθετον δηλοῦν ἀντικείμενα πεπαλαιωμένα, τὸ *παλαιολόγος*, παρ' ὅλην τὴν μεταγενεστέρην δόξαν τοῦ ὀνόματος, ἐσήμαινεν ἀρχικῶς τὸν ἐμπορικῶς ἢ ἄλλως ἐκμεταλλεῦμενον τὰ εἶδη ταῦτα.

¹ Grande Archivio, Reg. 1278 A, fol. 12, N° 29.

λων τὰ ἐξῆς¹. « Εὐρίσκεται ἐν τῇ αὐλῇ Ἡμῶν ὁ υἱὸς Ἑρρίκος, ὃν ὁ
 » προσφιλέστατος βασιλεὺς τῆς Σικελίας τηρεῖ ἐν ἐλπίδι ὅτι θέλει ληφθῆ
 » πρόνοια περὶ αὐτοῦ εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ εἴτε ἐγγὺς (sub spe
 » tenet vel in terra sua vel juxta providenti eidem), εἰ καὶ ἡμῖν
 » θὰ ἦτο ἀρεσιότερον νὰ μὴ ἀπεμακρύνετο πάμπαν τῶν αὐτοῦ ἐφεστίων.
 » Περὶ ἐκείνων δ' ἔπερ ἡ Σὴ Μεγαλειότης ἐπέστειλεν, ὀρθῶς καὶ μετὰ
 » πλείονος μυστικότητος συνωμιλήσαμεν (ὁ πάπας καὶ ὁ Ἑρρίκος) ἔπερ
 » μετὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν ἀποδεξάμενος δὲν ἐθεώρησε ταῦτα τῇ ἀληθείᾳ
 » οὕτω σπουδαία, ὥστε νὰ νομίση ὅτι πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῆ τοῦ βασι-
 » λέως τῆς Σικελίας πολλὰ αὐτῷ ὑπισχνουμένου, ὑπὸ τὴν ἀβεβαιότητα τῆς
 » προταθείσης ἐλπίδος. Ἐπειδὴ ὁμως, συνεχίζει ὁ πάπας, ἐν γνώσει τελῶν
 » τῶν δυσχερειῶν, εἰς ἃς προσέκοπτε τὸ συνοικέσιον, ἂν μὴ πασῶν, τοῦλά-
 » χιστον πολλῶν, ὡς πεποιθήμεν δὲν θὰ γίνῃ ταχέως ἔπερ ὁ βασιλεὺς ὑπι-
 » σχνεῖται αὐτῷ, ὁ Ἑρρίκος συνετὸς ὢν καὶ γενναῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνα-
 » κληθῆ εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος· οὐδ' ὑπάρχει ἄλλος, ὡς φαίνεται, ὁ ὁποῖος
 » τόσον νὰ ἀρμόσῃ εἰς τὴν κόρην Σου» (quia tamen, ut credimus,
 » non fiet subito quod a rege promittitur eidem, Herricus, pru-
 » dens et strenuus, ad natale solum esset revocandus).

Ἦδη λοιπὸν ὁ Ἑρρίκος εὐρίσκετο ἐν Ρώμῃ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ πάπα,
 ὅπου εἶχε μεταβῆ ἐκ Νεαπόλεως, καὶ ὁ μὲν Κάρολος εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς
 αὐτὸν ἐλπίδας ὅτι θὰ τελεσθῶσι πάντα, ὅσα εἶχεν ὑποσχεθῆ καὶ δὴ ὁ
 γάμος, ὁ πάπας ὁμως πεποιθὼς ὅτι δὲν ἐμελλε νὰ γίνῃ ποτέ, ὅτι ὁ Κάρο-
 λος ὑπισχνεῖτο, εἶχεν ὁμιλήσει εἰς τὸν Ἑρρίκον, κατὰ παραγγελίαν τοῦ
 Βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, περὶ συνοικεσίου μετὰ τῆς θυγατρὸς ἐκείνου.
 Εἰς τὰς προτάσεις ταύτας ὁ ἱμφάντης ἀπήντησεν ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἀνέ-
 μενεν ἐκ μέρους τοῦ Καρόλου τὴν πραγματοποίησιν σπουδαίων ὠφελημά-
 των δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον ἐγκαταλείπων τοῦτον νὰ τραπῆ πρὸς τὸν βα-
 σιλέα τῆς Ἀραγωνίας. « Μὴ ἀποθαρρυνθῆς ὁμως, συνιστᾷ οἶονεὶ ὁ πάπας
 εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον· ὅταν ὁ Ἑρρίκος ἀντιληφθῆ ὡς πιστεύω ταχέως,
 ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπισχνεῖται πρὸς αὐτὸν ὁ Κάρολος, δὲν πρόκειται
 νὰ γίνῃ, θὰ στέρξῃ νὰ νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα σου».

Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Ἑρρίκος ἐγένετο συγκλητικὸς τῆς Ρώμης,
 ἀποκτήσας δ' ἐν αὐτῇ μεγάλην ἰσχὺν ἀπεφάσισε νὰ μεταχειρισθῆ ταύτην
 κατὰ τε τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ πάπα, ὢν, ἔστω καὶ ἀργά, εἶχεν ἀντιληφθῆ
 τὰς συνεννοήσεις καὶ τὴν κακὴν πίστιν. Ἴνα ἐκδικηθῆ αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ
 ταχθῆ μετὰ τῶν γιβελλίνων, ὃ καὶ ἔπραξε. Μῆνᾶς τινὰς ἀργότερον, ὁ Κλή-

¹) Martène et Durand, ἐνθ' ἀνωτ., II, σ. 468. epist. 467.

μης Δ' παραπονείται ἀπὸ 16 Νοεμβρίου 1267 κατὰ τοῦ συγκλητικῆς Ἐρρίκου, διότι οὗτος ἐδεξιώθη τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Κορραδίου II (Κορραδίνου), υἱοῦ τοῦ Κορραδίου IV καὶ ἀνεψιοῦ τοῦ Μαμφρέδου, Γαλιανο Lanciā καὶ διότι ἐφυλάκισε πολλοὺς Ρωμαίους¹. Πράγματι ὅτε ὁ Ἐρρίκος ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Κορραδίνος εἶχε φθάσει εἰς Βερόνην καὶ ὅτι πᾶσα σχεδὸν ἡ Σικελία εἶχεν ἐπαναστατήσει, ἡ ἐχθρα αὐτοῦ πρὸς τὸν Κάρολον ἐγένετο περισσότερον ἐκδηλός. Τὴν 18^{ην} Ὀκτωβρίου ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Κορραδίνου ἐγένετο δεκτός ἐν Ρώμῃ καὶ ἡ σημαία τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Μαμφρέδου καὶ ἐγγόνου τοῦ Φρειδερίκου Β' ἐχαιρετίσθη ἐνθουσιωδῶς παρὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ².

Παρὰ ταῦτα ὁ πάπας θέλων ν' ἀποσπάσῃ τὸν Ἐρρίκον ἀπὸ τῶν γιβελλίνων κατεγίνετο δραστηρίως νὰ ἐξεύρη δι' αὐτὸν ἀρμόζουσαν νύμφην. Οὕτω, εἰς τὴν ἀπὸ 25 Ἰανουαρίου 1268 ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς Γάστωνα, ὑποκόμιτα Βεαρνίας, ποιεῖται λόγον περὶ ἄλλου τινὸς σχεδίου γάμου τοῦ Ἐρρίκου³ καὶ ἄλλοτε δὲ φαίνεται λαμβάνων πρόνοιαν περὶ τοῦ πρίγκιπος τούτου ἐν ἄλλαις ἐπιστολαῖς⁴.

* *

Καὶ τοῦτο μὲν ἔσχε τὸ πέρας ἡ πρὸς σύναψιν δευτέρου συνοικεσίου τῆς Ἑλένης προσπάθεια. Ἦδη δὲ μὲ τὴν κάθοδον τοῦ Κορραδίνου ἐλπίς τῆς ἤρχισε νὰ γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν τῆς δεσμώτιδος βασιλίσσης ἐν σχέσει μὲ τὴν καλύτερευσιν τῆς τύχης αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων ἐν περιπτώσει κατισχύσεως τοῦ ἀνεψιοῦ. Δυστυχῶς καὶ ἐν προκειμένῳ δὲν ὑπῆρξεν αὕτη περισσότερον εὐτυχίας. Συγκροτηθείσης τὴν 23 Αὐγούστου 1268 τῆς μάχης τοῦ Tagliacozzo οἱ γιβελλίνοι ἠττήθησαν κατὰ κράτος, ὁ δὲ Κορραδίνος διαφυγὼν πορευθὲν κατόπιν εἰς τὸν Κάρολον, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ θηριωδίᾳ αὐτοῦ⁵, ἀπεκεφάλισε τὸν δεκαεξ ἑτῶν ἡλικίαν ἄγοντα παῖδα μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Φιλίππου, δουκὸς τῆς Αὐστρίας, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1268.

¹) Πβ. del Gindice, Codice Diplom II, σ. 91.

²) Rainaldo, A. 1267, ἀρ. 18. Πβ. de Cherrier. IV. 168. F. Gregorovius, Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter, V, 409. del Gindice, Codice Diplom. II, 92, σημ. 1.

³) Martène et Durand, ἐνθ' ἄνωτ. II, σ. 569, eqist. 591.

⁴) Βλ. del Gindice. Cod. Diplom. II, σ. 92, σημ. 1.

⁵) Ὁ σεβαστός μοι κ. Jordan, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 413, παρατηρεῖ ἐν σχέσει πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ Καρόλου Α'. ὅτι οὗτος δὲν ἦτο βεβαίως οὔτε ἅγιος, οὔτε μέχρις ἀδυναμίας ἀγαθός, οὔτε μὲ πολὺ εὐαίσθητον συνείδησιν. Ἐν τούτοις ὁμως σήμερον μετ' ἐργασίας λαμπρὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦτον, (ὁποῖαι τοῦ Paul Durrieu. Les Archives Angévines de Naples, I—II. Paris, 1887, τοῦ Léon Cadier. Essai

Οὕτως οἱ Hohenstaufen εἶχον ἐκλείψει οἱ μόνοι ἐπιζῶντες ἐκ τούτων υἱοὶ τοῦ Μαμφρέδου ἐτηροῦντο ἐν φρικτῇ εἰρικτῇ. Ἡ 'Ελένη ἦτο πλέον παντελῶς ἐγκαταλελειμμένη. Αὐτὸς ὁ ἄλλοτε ζητήσας τὴν χεῖρα αὐτῆς 'Ερρίκος, συναγωνισθεὶς γενναίως μετὰ τοῦ Κορραδίνου καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος παρὰ τοῦ Καρόλου, περιήγετο ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐντὸς σιδηροῦ κλωβοῦ¹. Ὁ πατὴρ τῆς 'Ελένης οὐδὲν περισσότερον ἠδύνατο νὰ πράξῃ. Ὁ γαμβρὸς αὐτῆς Γουλιέλμος Β' ὁ Βιλλεαρδουῖνος, ὁ σύζυγος τῆς 'Αννης, οὐ μόνον οὐδὲν ἐνδιαφέρον ἀποτελεσματικὸν ἐπέδειξεν ὑπὲρ τῆς 'Ελένης, ἀλλὰ καὶ ὑποτελὴς καὶ κηδεστὴς γενόμενος τοῦ Καρόλου Α'² συνηγωνίσθη μετ' αὐτοῦ καὶ τετρακοσίων ἰππέων ἐκ Μορέως ἐν Tagliacozzo κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Μαμφρέδου, κατὰ τινὰς μάλιστα ἢ ἐπακολουθήσασα νίκη ὠφείλετο εἰς τὴν ἑλληνικὴν τακτικὴν, ἣν ὁ Γουλιέλμος γινώσκων ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἢ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγώνων αὐτοῦ συνέστησεν εἰς τὸν Κάρολον, ὅπως ἀκολουθήσωσιν οἱ γουέλφοι εἰς τὴν κατὰ τοῦ Κορραδίνου μάχην. Ὁ Γουλιέλμος λοιπὸν εἴτε συμμεριζόμενος τὰς ἐν σχέσει πρὸς τὴν 'Ελένην ἀπόψεις τοῦ Καρόλου, εἴτε μὴ θέλων νὰ διαφωνήσῃ ἐν προκειμένῳ πρὸς τὸν ἐπικυρίαρχον καὶ κηδεστὴν αὐτοῦ, οὐδὲν ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς γυναικαδέλφης. Αὐτὸς ὁ Κάρολος σφετερισθεὶς τῆς χώρας αὐτῆς³ ἀνεδείχθη ὁ σκληρὸς βασανιστὴς τῆς 'Ελένης καὶ τῶν υἱῶν τῆς⁴. Ἴσως ἠσθάνετο κατ' αὐτῆς ἰδιαίτερον μῖσος διότι ἀρνηθεῖσα νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὸ προταθὲν συνοικέσιον ἐγένετο αἰτία νὰ ματαιωθῇ

sur l'administration du royaume de Sicile sous Charles I et II d'Anjou, Paris 1891, τοῦ Sternfeld. Karl von Anjou als Graf der Provence, Berlin 1888 καὶ τοῦ Karl Hampe, Geschichte Konradins von Hohenstaufen. Innsbruck 1893) δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκλιπούσα ἢ παλαιὰ παράδοσις, ἣτις ἐνεφάνιζε τούτον ὡς «τύραννον ἀπληστον, δόλιον καὶ μοχθηρόν, ἔτοιμον πάντοτε νὰ πιῇ εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐλαχίστην ἀντίστασιν (Hartwig. Die Verurtheilung Konradins. ἐν Im Neuen Reich, 1872, σ. 167). Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἀκριβῆ· οὐχ ἦττον πράξεις, οἷαι ὁ ἀποκεφαλισμὸς τοῦ Κορραδίνου καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ, ἢ διαγωγὴ αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς οἰκογενείας τοῦ Μαμφρέδου δικαιῶσι τὸν de Cherrier, ἐνθ' ἄνωτ. τ. III, σ. 204, λέγοντα ὅτι «ὁ Ἀνδεγαυὸς οὐδὲν εὐγενὲς αἰσθημα εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ».

¹) Del Gindice, Cod. Diplomat. II, σ. 285. Βλ. τὴν ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1269 ἐν σχέσει πρὸς τὸν αἰχμάλωτον ἱμφάντην ἐπιστολὴν τοῦ Καρόλου πρὸς τοὺς βασιλεῖς Ἰακωβὸν τῆς Ἀραγωνίας καὶ Ἀλφόνσον τῆς Καστιλλίας.

²) Ἀνακριβῶς ἀναφέρει ὁ del Gindice, Archiv. stor. τ. V (1880) σ. 275, ὅτι ἡ νυμφευθεῖσα τὸν υἱὸν τοῦ Καρόλου Δ. Φίλιππον θυγάτηρ τοῦ Βιλλεαρδουῖνου ἦτο θυγάτηρ τῆς Ἄννης καὶ ἀνεψιά τῆς 'Ελένης. Αὕτη ἐγεννήθη ἐκ τῆς δευτέρας τοῦ πρίγκιπος γυναικός.

³) Τινὰς τούτων, ἐν αἷς τὴν Κέρκυραν, εἶχε καταλάβει πρὸ τῆς εἰς αὐτὸν συνολικῆς ἐκχωρήσεως τῆς προικῆς τῆς 'Ελένης παρὰ τοῦ Βαλδουῖνου Β'. διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βιτέμπου (27 Μαΐου 1267). Βλ. del Gindice, Cod. Diplom. I σ. 278, 298, 307. καὶ τ. II, σ. 38, σημ. 4.

⁴) Ὁ χαρακτηρισμὸς ἀνήκει εἰς τὸν del Gindice, Arch. Stor. τ. V (1880) σ. 275.